

דימום וסתי לאחר טיפול רפלקסולוגי – האם יש למה לחשוש?

רפלקסולוגיה היא שיטת טיפול אלטרנטיבית נפוצה, המבוססת על תאוריה שלפיה מערכות הגוף והנפש של האדם קשורות זו בזו, ומיוצגות בכף הרגל של האדם, המחולקת למרכזי תחושה המשפיעים כל אחד על אזור שונה בגוף האדם. עיסוי מסויים על פי שיטה זו גורם להעברת אותות חשמליים ואנרגיות שונות לחלקי הגוף (אם באופן כללי ואם באופן פרטני – טיפול באזור מסויים לשיפור התפקוד באזור אחר), ולשפר את תפקודם. על פי תיאוריה זו טיפול ברפלקסולוגיה עשוי לרפא או להקל מחלות כרוניות, להקל על חרדות, ועוד.

כמו רוב שיטות הטיפול האלטרנטיביות, גם התאוריה של רפלקסולוגיה מוטלת בספק, וכך גם יעילות הטיפול בה. חשוב לציין כי בין הטיפולים האלטרנטיביים רפלקסולוגיה זוכה ליותר אמון ציבורי מאשר שיטות אחרות, והטיפול בה נפוץ במיוחד. ועדיין, מחקרים מדעיים מבוססים העוברים בקרת עמיתים נוטים לסבור כי לא הוכחה נכונות התאוריה או יעילות הטיפול ברפלקסולוגיה.

באופן בסיסי, כל אדם יכול להחליט האם ברצונו לגשת לטיפול רפלקסולוגי או לא – אין נזק רפואי שעלול להיגרם. אך כפי שנראה, לשאלת היעילות של רפלקסולוגיה עשויה להיות השלכה הלכתית משמעותית.

במספר מאמרים הלכתיים שנכתבו בדור האחרון, הוצגו עדויות על כך שנשים שעוברות טיפול – אפילו חד פעמי – ברפלקסולוגיה, עלולות לחוות כתוצאה מכך דימום מהרחם. כמובן שדימום כזה מטמא את האשה כנדה. התעוררה השאלה, האם לאחר טיפול רפלקסולוגי על האישה (בגיל המתאים) לבצע בדיקת טהרה בכדי לוודא שלא נטמאה, או לא.

ראשית, נסקור בקצרה את דברי הפוסקים בדורנו שעסקו בנושא, נעיר מעט על דבריהם, וננסה לתרום כמה נקודות לדיון.

במאמר של הרב מאיר ברנדסדורפר זצ"ל, מחשובי הפוסקים בירושלים בדור האחרון, הוא מתייחס לכך כדבר שבעובדה:¹

"הדבר ידוע שזה גורם להזלת הדם מהרחם... בודאי טיפולי רפואות מסוגים הללו גורמים להזלת הדם מהרחם, לפעמים מעט ולפעמים הרבה, לפעמים זה משפיע מיד, ולפעמים לאחר כמה שעות, ולא רק המאסאזשים (= massage) שהדרך לעשותם בגוף האישה עצמה, כי אפילו הרפלקסולוגיא שעיקרי הטיפול הוא באצבעות הרגלים, אמנם

¹ לאחר מכן פרסם פסק זה בספרו שו"ת קנה בושם (ח"ג סי' עא).

עיקר התועלת בזה הוא להאזנת זרימת הדם בתוך הגוף, אלא שממילא הם גורמים ומשפיעים ג"כ להוזלת הדם מהרחם. והוא מצוי ושכיח מאוד, וכל זה ברור וידוע לכל המתעניין בדבר".

למרות התיאור הזה, בהמשך מאמרו מציין הרב ברנדסדורפר שדימום כזה הוא אינו מצוי ברוב הנשים וברוב הפעמים.

לדעתו, טיפול רפלקסולוגי מחייב בדיקה כדין "מיעוט המצוי".

הוא מביא את דברי הנודע ביהודה (קמא סימן מו) באישה שלא היתה יכולה להיטהר, מחמת שתמיד היתה מוצאת על עד הבדיקה כתמים אדומים קטנים, שכתב שמאחר שהוחזקה שאינה מצליחה לספר ז' נקיים, אם כן לא מספיק עבורה לבדוק כתקנת חז"ל בוקר וערב, אלא שצריכה לבדוק כמה וכמה פעמים בכל יום. ועוד הביא מתשובת השם אריה (יו"ד סימן לט) שכתב במעין מקרה זה שחייבת לבדוק כמה וכמה פעמים כדין מיעוט המצוי.

בכדי לעיין בדבריו נקדים בקצרה לבאר את ההלכה של מיעוט המצוי.

מיעוט המצוי היא הלכה כללית שמקורה בחיוב לבדוק את הבהמה מטרפויות הקשורות לריאות. בעוד שאת רוב סוגי הטרפויות אין חובה לבדוק, שכן הולכים אחר הרוב שרוב בהמות אינן טרפות, מצאנו חיוב לבדוק את טרפות הריאה. בטעם הדבר כתבו הראשונים (חולין ט, א ויא, ב) כמה טעמים. אחד הטעמים הרווחים בראשונים ובפוסקים הוא שאף על פי שאיננו חוששים למיעוט, מכל מקום למיעוט המצוי חוששים. טעם אחר הוא שאסור לו לאדם להעלים עיניו מן האיסור, ולכן אם הוא יכול לבדוק – זו חובתו. הלכה זו מצינו גם לגבי בדיקת תולעים (יו"ד סימן פד, ח), שפירות שיש בהם מיעוט המצוי תולעים חובה לבדוקם אחד אחד ואסור לסמוך על כך שברוב הפירות אין תולעים. כך גם בעוד הלכות. חיוב בדיקה זה הוא מדרבנן, כמו שכתב הש"ך (סימן לט, ח).

על בסיס הלכה זו קובע הרב ברנדסדורפר שגם במקרה דנן יש חובה לבדוק שלא התרחש דימום לאחר טיפול רפלקסולוגי, מאחר שלדעתו יש מיעוט המצוי כזה. על כך יש להעיר, כי בהלכה זו של מיעוט המצוי מצינו מחלוקת בפוסקים מהו השיעור של מיעוט המצוי. לדעת הריב"ש (סימן קצא) הוא דווקא היכן שהאיסור מצוי קרוב למחצה. ידועים דברי המשכנות יעקב (יו"ד סימן יז) שחלק עליו, ולהבנה הפשוטה בדבריו לדעתו השיעור הוא אחד לעשרה. יש בפוסקים שהעירו שהשיעור אינו תלוי באחוזים, אלא צריך להיות דבר שבטבעו מצוי בו האיסור (עיין שבט הלוי חלק ד סימן פא). בנידון דנן, סביר להניח שהשיעור אינו מגיע לאחד לעשר, ובודאי לא לשיעור של קרוב למחצה.

עוד יש להעיר, שיש בפוסקים שכתבו שאין לחייב בדיקה כדין מיעוט המצוי אלא במה שמצינו כן בראשונים, ואין לחדש מדעתנו חיוב בדיקה מטעם זה בדבר שאינו מפורש בפוסקים, עיין בית אפרים (סימן ו').

עוד יש להעיר, שישנה מחלוקת גדולה בפוסקים היכן שהמיעוט המצוי הוא רק של הריעותא – כלומר הממצא המעורר את הספק) ולא של האיסור עצמו, האם יש לחשוש למיעוט המצוי או לא, שהבית אפרים (סימן ו) כתב לבאר מדוע אין חוששים למיעוט המצוי באווזות מולעטות,

שכפי שכתב הרמ"א (יו"ד סימן לג, ט) שכיח בהם בעיות בוושט, ומכל מקום מבואר ברמ"א שמעיקר הדין אין חובת בדיקה לגביהן, וכתב הבית אפרים שהטעם הוא שאין שכיח בהם האיסור בשיעור המחייב בדיקה כדין מיעוט המצוי, אלא שכיח בהן רק בעייתיות שהיא בגדר ריעותא וספק, ואף על פי שכשמגלים ריעותא מטריפים מספק (מפני שאיננו בקיאים), מכל מקום אין חוששין לבדוק ולחפש ריעותא כזו, אף שהיא בשיעור מיעוט המצוי, משום שדין מיעוט המצוי נאמר רק כשיש מיעוט המצוי של איסור גמור – ולא מיעוט המצוי של ריעותא. המשכנות יעקב שם חולק עליו ומחייב בדיקה גם בכך, אך רבים מהפוסקים הביאו דברי הבית אפרים להלכה, עיין פת"ש סי' ל"א סק"א שהביא באורך דברי הבית אפרים (אמנם במהדו"ב ציין בסוף הדברים שהמשכנ"י חולק ע"ד), וכן הוא בזבחי צדק (שם סק"ו, ושכ"כ בתורת זבח סימן כט), ובבית שערים (יו"ד סי' סד), ובכף החיים (שם ס"ק ו). וכן הסכימו לבית אפרים היהודה יעלה (יו"ד סי' ז), והסכים עמו שכן הביאור בדברי הרמ"א לגבי הלעטת האווזות, שאף שהדבר מצוי הרבה, מ"מ מעיקר הדין אין לחייב בדיקה, מאחר שאין מיעוט המצוי אלא של הריעותא ולא של הטריפה ודאית.

לפי זה, בנידון דידן, נראה שאין לפנינו מיעוט המצוי של איסור ודאי, שהרי הקשר בין הטיפול הרפלקסולוגי לבין יציאת הדם הוא השערה בלבד, שהרי יתכן שיצא הדם מאליו בלי קשר לטיפול, בפרט שכאמור עצם ההנחה שיש משמעות לטיפול הרפלקסולוגי נתונה במחלוקת גדולה והעמדה הרפואית הרשמית היא שלא נמצאו ממצאים שתומכים ביעילות השיטה בכללותה, לכן לכל היותר יש כאן ריעותא ואין כאן מיעוט המצוי של איסור ממש.

עוד יש להעיר על דבריו, שהרי מצאנו סוגים שונים של וסת הגוף שתלויים בפעולות (כמו קפיצות) או אכילת מזון מסויים (כמו שומים או פלפלים), כל וסת והלכותיה (עיין יו"ד סימן קפט), אך לא מצאנו אלא שכשרואה מחמת פעולות אלה חייבת בדיקה כדין וסת, ולא מצאנו שכל אשה שתקפוץ או תאכל פלפלים תצטרך לבדוק מטעם מיעוט המצוי של נשים שרואות מחמת כן, ואין הכרח ששיעור השכיחות של דימום מחמת טיפול רפלקסולוגי גבוה יותר משיעור הדימום מחמת וסתות אלה.

לאחר שהתפרסמו דברי הרב ברנדסדורפר, וקמו עוררין על פסקו, הצטרף לדבריו הגר"ש ווזנר זצ"ל בתשובה בהתפרסמה אחר כך בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קלח אות ב) שם הוא כותב לחייב בדיקה מטעם אחר:

"ובענין נשים שמטפלות ברפלקסולוגי ושאר מיני טפולים כאלה, והיו הרבה מקרים שראו דם אח"כ, אם חייבת בבדיקה אחר הטפול באותו יום, דעתי כדעת הרבנים המובהקים בירושתי"ו שחייבת בבדיקה, דדבר פשוט **דכל דבר שיכול לערער חזקת טהרתה גורר ממילא חיוב בדיקה**, הגם שהיא לא מוחזקת ממש לכך מכל מקום הכי נראה כיון שראינו הופעה זאת אצלה ועלולה היא לכך".

כפי שהדברים נראים, הרב וואזנר מתבסס על עדויות שלפיהן "היו הרבה מקרים שראו דם אחר כך". ומשום כך הוא כותב שיש בכך בכדי לערער את חזקת הטהרה של האישה.

לכאורה, אין די בעדויות אלו אם נחליט להאמין לדעות הרופאים הסוברות שאין משמעות לטיפול הרפלקסולוגי, מאחר שעל פי הנחה זו נבאר את המקרים של ראיית הדם כמקרה אקראי של דימום שהתרחש בסמוך לטיפול, ולא כתוצאה שלו.

כאן אנחנו נכנסים לשאלה על איזה רופאים עלינו לסמוך. פשוט וברור שבהלכה עלינו לסמוך על דעת הרופאים המומחים ובקיאים על פי הרפואה הקונבנציונלית, ולתת לדעתם משקל מכריע מול דעתם של המטפלים בשיטות אלטרנטיביות, כפי שלדוגמא איש לא יעלה על דעתו לסמוך על האחרונים בשאלה של צום יום הכיפורים, במקרה שרופא מוסמך מתנגד לדעתו.

דוגמא לדבר ניתן להביא מהנושא של רשלנות רפואית. כידוע, בהלכה יש הבדל בין רופא שהורשה למלאכתו בידי בית דין, לשאר אדם, שרק רופא מורשה פטור מתביעה על טעויותיו, כפי שכותב רמב"ן בתורת האדם (שער המיחוש ענין הסכנה), ודבריו נפסקו בטור (יו"ד סימן שלו).

מי נחשב מורשה ע"פ בית דין? כותב הערוך השלחן (יו"ד סימן שלו, ב): "והאידינא צריך להיות מוסמך מהממשלה שיש לו רשות ליתן רפואות לחולאים". דבריו הובאו להלכה בכמה מהפוסקים (עיין ציץ אליעזר חלק ה קונטרס רמת רחל סימן כב). בימינו, היחידים שיש להם הסמכה כזאת הם רופאים קונבנציונליים שעברו את מסלול הלימודים בבתי ספר לרפואה. הטיפול האלטרנטיבי מוכר אף הוא – אך לא כרפואה, וקיימים מסלולים נפרדים להרשאה לעסוק בו. בקשר להלכה זו של רשלנות, סביר להניח שהרופא היחיד שיהיה פטור במקרה של טעות יהיה רופא קונבנציונלי.

לכן, מובן שבאופן בסיסי ההנחה שיש לשמוע לדברי המטפלים ברפלקסולוגיה ולקשור בין הטיפולים לבין הדימוס אינה מובנת מאליה, ונראה שהרב וואזנר נקט כך לחומרא, וכפי שמתקף בדבריו המאוחרים יותר בסימן קל"ט, לאחר שהעירו על תשובתו, שם כתב "ועד שנדע דברים ברורים טוב שתבדוק ואין הפסד רק מניעת מכשול".

ידידי הרה"ג ר' גבריאל צורבא שליט"א, בשיחה עמו, וכן בספרו "שבט הכהן" (בדיקות רפואיות עמוד קנא) מעיר שיש לחלק בין טיפול רפלקסולוגי כללי, לבין טיפול רפלקסולוגי שמיועד למהר הגעת מחזור שמתעכב:

"והנה באמת המציאות הוא שמן הסתם לא רואות כלל, ורק במקרים שעושים רפלקסולוגיה להביא מחזור מעוכב יש לחוש לזה. וכן אמר לי הגרש"ז אולמן שליט"א (זצ"ל) שמן הסתם לא צריכה בדיקה ורק אם טיפלו בה בכדי למהר וסתה יש לחוש ולבדוק. וכעין זה אמר לי הגרמ"ש קליין שליט"א שלא צריך בדיקה, אבל צריכים להיות ערניים ולעשות קינוח לפני התשמיש, שהרי אם רואות הוא רק לאחר יום יומיים, ולא יעזור שתעשה בדיקה מידית לאחר הטיפול".

למעשה, שאלנו את פי רבינו נשיא בית המדרש הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א, שהורה, שאישה שעברה טיפול רפלקסולוגי אינה צריכה לבדוק את עצמה כלל, אלא אם כן אירע וראתה לאחר טיפול כזה, שאז יש לטיפול דין של וסת הגוף (כעין הווסתות שצינינו לעיל); אבל כאמור כל עוד לא אירע דבר שכזה אין לה לחשוש לראיית דם ואינה צריכה בדיקה.